

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No.:1963/113

Karar No.:1963/261

Karar tarihi:4/11/1963

Resmi Gazete tarih/sayı:12.12.1963/11579

Davacı : Adalet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu

Dâvanın Konusu : Pazarlıksız satış mecburiyetine dair 3489 sayılı kanunun 9 uncu maddesindeki para ve kapatma cezaları aleyhine hiçbir mercie müracaat olunamayacağına ilişkin hükümlerin Anayasanın 114 üncü maddesine aykırı bulunduğundan iptali istenilmiştir.

İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15 inci maddesi gereğince 5/3/1963 gününde yapılan ilk incelemede, dilekçede Adalet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi gurubu adına imzası bulunan Ali Naili Erdem ve Cahit Okurer'in gurup Başkanı veya vekili olduklarını belirten belgelerin 15 gün içinde gönderilmesi için verilen karar üzerine, istenilen belgelerin süresi içinde gönderildiği anlaşılınca esasın incelenmesine 15/4/1963 tarihinde karar verilerek düzenlenen rapor, iptali istenen kanun hükümleri, Anayasa'nın konu ile ilgili maddeleri ve gerekçeleri, Meclis görüşme tutanakları okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

GEREKÇE :

3489 sayılı kanunun 9 uncu maddesinde yer alan ve iptali istenen hükümlerin, Anayasa'ya aykırı olup olmadığının anlaşılması için anılan 9 uncu madde ile bu maddenin atıfta bulunduğu 2. ve 8 inci maddelerin ve Anayasa'nın konuya ilişkin hükümlerinin incelenmesi gerekir.

3489 sayılı kanunun 2. 8. ve 9 uncu maddeleri şöyledir :

(Madde 2- Perakende surette satış yapılan dükkânlar ve mağazalarla sair satış yerlerinde satılan maddeler üzerine bunların fiyatlarını ve ayrıca vasıflarını gösteren bir etiket veya başka birer işaret konulur.

Malın mahiyeti etiket veya işaret koymaya müsait olmayan hallerde, halkın görebileceği bir yere liste asmak suretiyle de o malın mahiyeti ve fiyatı halkın ittialına arz olunması caizdir).

(Madde 8- İkinci madde hükmüne göre satılan maddeler üzerine fiyatlarını ve ayrıca vasıflarını gösteren etiket veya başka bir işaret koymak yahut liste asmak mecburiyetine riayet etmeyenler 20 liraya kadar hafif para cezasıyla cezalandırılırlar.

Etiket koyduğu ve liste astığı halde bunlarda yazılı miktardan aşağı veya yukarı fiyatla mal satanlardan 5 liradan 20 liraya kadar hafif para cezası alınır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiillerin tekerrürü halinde para cezasıyla beraber dükkân, mağaza veya ticarethanenin bir haftaya kadar kapatılmasına da karar verilir.

Bu maddede yazılı cezaya çarptırılanların isimleri dükkân, mağaza veya ticarethanelerinin halk tarafından kolaylıkla görülebilecek bir yerine asılacak yafta ile ve varsa mahallî bir gazete ile de ilân olunur).

Esas No.:1963/113
Karar No.:1963/261

(Madde 9- Sekizinci maddede gösterilen cezalara o yerin belediye amirine itiraz olunabilir. İtiraz yazı ile olur. İtiraz üzerine verilecek karar kapatılmasına ilişkin kararlarına yapılan itiraz üzerine verilecek kararlara karşı yargı mercilerine başvurma yolu da kapatılmış bulunmaktadır.

Para cezalarına dair olan cezalar katidir. Hiç bir mercide itiraz olunamaz.

Dükân, mağaza ve ticarethanenin kapatılmasına dair olan kararlara karşı kararın tebliğinden itibaren üç gün içinde mahallin en büyük mülkiye âmirine itiraz olunabilir. İtiraz yazı ile olur. İtiraz üzerine verilecek karar katî olup bunun aleyhinde hiç bir mercie müracaat edilemez). Böylece 9 uncu maddede yer alan hükümlerle, belediye encümenlerinin para cezalarına dair verdiği kararlara dükân, mağaza ve ticarethanenin kapatılmasına ilişkin kararlarına yapılan itiraz üzerine verilecek kararlara karşı Yargı Mercilerine başvurma yolu da kapatılmış bulunmaktadır.

1580 sayılı kanuna göre belediye, beldenin ve beldede oturanların mahallî nitelikte müşterek ve medenî ihtiyaçlarını düzenleme ve giderme ile yükümlü bir tüzel kişiliktir.

Anayasa'nın 112 nci maddesine göre, idarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Anayasa' nın 116 ncı maddesine göre de : Mahallî idareler, İl, Belediye veya köy halkının müşterek mahallî ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişilerdir.

Bu sebeple belediyelerle, onların organlarından oları belediye encümenlerinin, kamu idaresi kuruluşlarının bir bölümü olarak kamu hukuku alanında yaptıkları icraî nitelikteki işlemleri, Anayasa'nın 114 üncü maddesine göre yargı mercilerinin denetimine tâbi tutulmak gerekir.

Zira; Anayasa'nın 31 inci maddesinde, herkesin meşru bütün vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve dâvâlı olarak iddia ve savunma hakkına sahip olduğu ve hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki dâvaya bakmaktan kaçınmayacağı, 114 üncü maddenin birinci fıkrasında da, idarenin hiçbir eylem ve işleminin hiçbir halde yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılmıyacağı bulunmaktadır.

Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu raporunun Genel Gerekçe kısmının (İktidarın yapısı) başlıklı üçüncü bölümünün yargı bahsinde (Hukuk devletinin temel unsuru, bütün devlet faaliyetlerinin hukuk kurallarına uygun olmasıdır. Bu uygunluğu sağlayacak makamlar yargı organlarıdır. Anayasa, bütün devlet faaliyetlerini, kaideler hiyerarşisi içinde kazaî murakebeye tabi tutmuş bulunmakta ve Anayasa'nın 114 üncü maddesi de kazaî denetimi bütün idarî eylem ve işlemlere teşmil etmek suretiyle devlet faaliyetlerinin kazaî denetim sistemini tamamlamaktadır) denilmektedir. 114 üncü maddenin gerekçesinde ise, birçok kanunlarda, o kanunlara ilişkin idari kararlara karşı kazaî müracaat yollarının kapatılmış bulunduğu, bu gibi hükümlerinin hukuk devleti anlayışına aykırı düştüğü ve bundan böyle, geçmiş uygulamalarda olduğu gibi her hangi bir tereddüde yer vermemek amacı ile yeni Anayasa'ya bu maddenin konulmasının zorunlu görüldüğü belirtilmiş bulunmaktadır.

Anayasa'nın 114 üncü maddesinin kesin hükmü ve bu hükmün kabulü sebeplerini açıklayan gerekçesi karşısında 3489 sayılı kanunun 9 uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan (Hiçbir mercide itiraz olunamaz) ve aynı maddenin üçüncü fıkrasında yer alan (bunun aleyhinde hiç bir mercie müracaat edilemez) şeklindeki hükümlerinin yargı mercilerine başvuramayı da önlemeleri bakımından Anayasa'nın 114 üncü maddesine aykırı olduğundan iptali gerekir.

SONUÇ :

Yukarıda gösterilen sebeplerden ötürü dâva konusu hükümlerin, iptaline 4/11/1963 gününde oybirliği ile karar verildi.

Esas No.:1963/113
Karar No.:1963/261

Başkan
Sünuhi Arsan

Üye
Rifat Göksu

Üye
İ. Hakkı Ülkmen

Üye
Lütfi Akadlı

Üye
Şemsettin Akçođlu

Üye
İbrahim Senil

Üye
İhsan Keçeciöđlu

Üye
Salim Başol

Üye
Celalettin Kuralmen

Üye
Hakkı Ketenođlu

Üye
Ekrem Korkut

Üye
Ahmet Akar

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Akrem Tüzemen